

Копитко Є.К.

*студент 2-го курсу магістратури Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

Зловживання учасниками справи наданими їм процесуальними правами є актуальною проблемою всіх галузей процесуального законодавства України.

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №48, ст.436) принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами було закріплено як засаду (принцип) цивільного, господарського та адміністративного судочинства (ст. 2 ЦПК, ГПК та КАС України) [1].

Загалом процесуальні кодекси однаково визначають випадки, за яких дії учасника справи можуть бути визнані зловживанням процесуальними правами. Відповідні положення закріплено в ст. 43 ГПК, ст. 44 ЦПК та ст. 45 КАС України. Водночас, відповідно до ст. 16 ГПК та КАС України, ст. 15 ЦПК України представництво в суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом, крім випадків, встановлених законом [2, 3, 4].

З викладеного можна зробити висновок про те, що для реалізації принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами на практиці необхідним є закріплення заходів відповідальності за таке зловживання. І беручи до уваги те, що адвокат є учасником процесу зі спеціальним статусом, визначеним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідальність адвоката за зловживання процесуальними правами має носити особливий характер.

Для визначення особливостей відповідальності адвоката за зловживання процесуальними правами, насамперед, необхідно з'ясувати, які діяння можуть бути кваліфіковані як таке зловживання.

Так, процесуальні кодекси визначають, що залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню судочинства, зокрема: 1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася, подання клопотання для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності нових підстав, з'явлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення; 2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача з

тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями; 3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; 4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача з тією самою метою; 5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі [2, 3, 4].

Зупинимося на кожному випадку окремо.

Перше із зазначених зловживань вчиняється адвокатом загалом з однією метою – затягнути розгляд справи шляхом:

- сприяння направленню оригіналів матеріалів справи до суду вищої інстанції, що унеможливорює розгляд справи в суді першої інстанції;
- одержання відмови в задоволенні клопотання, ухвала за результатами розгляду якого підлягає оскарженню. Вчиняється з аналогічною метою попередньому зловживанню;
- зміна складу суду, що розглядає справу з метою затягування розгляду справи загалом або подання заяви про відвід з метою відкладення проведення певного судового засідання.

Друге із зазначених порушень очевидно вчиняється з метою обходу системи автоматизованого розподілу справ між суддями.

Третє зловживання вчиняється з метою зупинення судом розгляду справи до розгляду поданого безпідставного позову, або ж безпідставний позов подається з метою одержання його забезпечення та обмеження прав та свобод певних осіб.

Четверте порушення вчиняється, знову ж таки, з метою визначення певного складу суду (може бути поєднане із другим порушенням) або ж з метою ускладнити участь інших учасників справи у судових засіданнях.

І, нарешті, п'яте порушення може вчинятися адвокатом з метою набуття його клієнтом матеріальних прав, які він не може набути законним шляхом, або забезпечення ухилення цього клієнта від виконання певних обов'язків.

З викладеного можна зробити висновок, що чотири з п'яти визначених законодавством випадків зловживань процесуальними правами адвокатом самі по собі не призводять до певних матеріально-правових наслідків, однак п'ятий випадок безпосередньо може впливати на матеріальні права клієнта адвоката або інших осіб. Відповідно і наслідком вчинення перших чотирьох зловживань не є вирішення справи на користь клієнта, натомість п'ятий випадок зловживання процесуальними правами може мати наслідком вирішення справи на його користь.

Переходячи до відповідальності адвоката за зловживання процесуальними правами, автор вважає за необхідне зосередитися на двох її основних та найдієвіших видах – так званій «процесуальній відповідальності» та дисциплінарній відповідальності адвоката.

Виділення процесуальної відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності наразі є дискусійним питанням. Проте, доктринальні дискусії жодним чином не впливають на практику застосування судами такого її виду.

Судом застосовуються наступні процесуальні санкції за зловживання адвокатом процесуальними правами: покладання на сторону судових витрат у більшому розмірі, ніж за звичайних умов; застосування заходів процесуального примусу у вигляді попередження або штрафу.

Щодо санкції у вигляді застосування до сторони спору більшого розміру судових витрат ніж за звичайних умов варто зазначити, що у випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами, суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору. Норми процесуальних кодексів, які встановлюють цю санкцію є досить неконкретизованими і надають суду дискреційні повноваження щодо визначення розміру судових витрат, які присуджуються до стягнення зі сторони, яка зловживає процесуальними правами.

Натомість, заходи процесуального примусу, які можуть бути застосовані до адвоката за зловживання процесуальними правами, є дещо більш конкретними.

Згідно норм процесуальних кодексів попередження не може бути застосоване до адвоката за зловживання ним процесуальними правами, однак, на практиці, суди часто застосовують такий захід процесуального примусу до адвокатів, прирівнюючи таке зловживання до порушення порядку під час судового засідання.

До адвоката, що зловживає процесуальними правами може бути застосовано штраф у розмірі: від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадку єдиноразового порушення; від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадку повторного чи систематичного зловживання.

Процесуальні кодекси передбачають, що у випадку зловживання процесуальними правами адвокатом, що представляє учасника справи суд з урахуванням конкретних обставин справи може стягнути штраф як з учасника справи, так і з адвоката, що його представляє [2, 3, 4].

Варто відмітити, що розміри штрафу за зловживання процесуальними правами є незначними, порівняно з законодавством держав Європейського союзу, де розмір штрафу може становити понад десять тисяч євро. Також, наявний такий недолік процесуальної санкції у вигляді штрафу як незалежність його розміру від ціни позову у справі.

Проміжним між інститутами процесуальної та дисциплінарної відповідальності є інститут окремої ухвали суду, що поставляється у випадку зловживання адвокатом процесуальними правами. Ця ухвала не є рішенням про притягнення адвоката ні до процесуальної, ні до дисциплінарної відповідальності, її проміжний характер пояснюється тим, що вона є судовим рішенням, у якому фіксується факт зловживання процесуальними правами, проте рішення щодо притягнення адвоката до відповідальності у цьому випадку приймається не судом, а органом, до повноважень якого належить притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката, до якого ця ухвала направляється [2, 3, 4].

Зловживання адвокатом процесуальними правами може бути визнане дисциплінарним проступком, якщо воно призвело до порушення присяги адвоката, або правил адвокатської етики, а також, якщо адвокатом порушено інші обов'язки визначені законодавством.

За зловживання процесуальними правами до адвоката можуть бути застосовані наступні санкції, визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю; 3) позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [5].

На переконання автора, перелік дисциплінарних стягнень, є завузьким, що часто позбавляє дисциплінарну палату КДКА обрати еквівалентну дисциплінарному проступку санкцію.

Автор вважає, що КДКА має бути сформовано єдину правозастосовну практику, згідно якої за єдиноразове умисне затягування розгляду справи на адвоката має бути накладено санкцію у вигляді попередження, за неодноразове або систематичне затягування розгляду справи, за маніпулювання підсудністю або автоматизованим розподілом справи має застосовуватись стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, за зловживання процесуальними правами, яке мало наслідком ухвалення незаконного судового рішення по справі (ухвали про забезпечення позову або про затвердження мирової угоди, рішення/постанови суду) має застосовуватись стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Закон України № 2147-VIII від 03.10.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n2972>;
2. Господарський процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>;

3. Цивільний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>;

4. Кодекс адміністративного судочинства України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> ;

5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-1>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович**

Корейба В.В.

студент 2-го курсу магістратури Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НЕПОВАГУ ДО СУДУ

В сучасних умовах є досить поширеною практикою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за зверненням судді (суддів) до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії (надалі – КДКА) щодо неетичної поведінки адвоката під час здійснення правосуддя, а саме діяння які кваліфікуються як неповага до суду.

Відповідно до чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у своїй діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись присяги адвоката України та правил адвокатської етики (п.1 ч.1 ст.21 Закону).

Відповідно до правил адвокатської етики зазначається, що адвокат повинен поводитись гідно й коректно, а також не виявляти неповагу до суду. У взаємовідносинах між судом та адвокатом, останній повинен дотримуватись вимог чинного процесуального законодавства, а також законодавства «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про судоустрій і статус суддів», а також іншого законодавства, яке регламентує поведінку учасників судового процесу.

Питання визначення поняття «неповаги до суду», процедури притягнення винних осіб до відповідальності та визначення заходів впливу на порушника визначається Законом України «Про судоустрій та статус суддів», КУпАП, а також іншими процесуальними законами (ЦКУ, ГКУ, ККУ тощо). Таким чином, за неповагу до суду винна особа (адвокат) буде притягнута до відповідальності, яка встановлена чинним законодавством.

До проявів неповаги відноситься:

1) порушення порядку під час проведення судового засідання;